

Een volle boekenkast hoeft niet meer. We houden de boeken waar we trots op zijn, de rest doen we van de hand. Ja, de boekenmarkt leeft!

MAURICE HOOGENDOORN BEELD JACO KLAMER

Vorm en schoonheid als nieuwe leidraad

Welke waarde heeft een papieren boek nog? De tijd van imposant gevulde boekenkasten is voorbij, we gooien gemakkelijk weg. Een nieuw boek is al snel nog maar een paar euro waard. Maar boeken kopen doen we zeker nog, en steeds vaker peperdure.

Er was een tijd, nog maar een paar decennia geleden, dat boeken een kostbaar bezit waren. Die gooid je niet op Koninginnedag en masse te grabbel op een kleedje. De dominee die een grote bibliotheek had opgebouwd kon zijn boeken voor een aardig bedrag verkopen aan een jonge collega. We verzamelden ons te pletter, van Loe de Jongs *Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog* tot de *Korte Verklaring der Heilige Schrift*. Kom er nu nog eens om. Toen ik nog in een boekhandel werkte, heb ik het zelfs zo gek meegemaakt, vertelt Martine Koelemeijer, trendwatcher in het boekenvak, 'dat een mevrouw tegen mij zei: "Ik zoek nog een plankje geel..." Wat voor boeken maakte haar niet uit, als ze maar geel waren. De boekenkast, die op kleur gesorteerd was, moest vol.'

tweedehandsboek

Boeken verliezen sneller dan vroeger hun waarde. Maar we kopen ze nog wel degelijk. Een markt die floreert, is die van het tweedehandsboek. Het succes van de website boekwinkeltjes.nl is veelzeggend. Sinds de oprichting begin deze eeuw is het aantal verkochte boeken via de website alleen maar toegenomen. 'In de crisisjaren groeide het aantal verkopen jaarlijks met drie tot vijf procent', zegt eigenaar Elco Nammensma. 'De laatste drie jaren, na de crisis dus, zelfs met zo'n tien procent per jaar.' Je zou verwachten dat de behoefte aan tweedehands in tijden van crisis juist groter is, maar dat is dus niet zo. 'Blijkbaar beïnvloeden die markten – nieuw en tweedehands – elkaar niet veel. Het gaat echt om twee verschillende segmenten', zegt Nammensma. 'Bij ons komen vooral mensen die bewust op zoek zijn naar

een boek dat ze in de gewone boekhandel niet kunnen krijgen.' Momenteel bieden 7200 particulieren en antiquariaten boeken aan via boekwinkeltjes.nl, samen goed voor 6,8 miljoen boeken. 'Per dag worden er tussen de duizend en tweeduizend boeken verkocht', aldus Nammensma. De booming business van de tweedehandsboekenmarkt is overigens wel vooral een liefhebberij van oudere mensen. Uit een enquête van boekwinkeltjes.nl in 2013 bleek dat de gemiddelde koper 56 jaar was en de gemiddelde verkoper 62 jaar.

Een andere categorie die het nu erg goed doet, is, opvallend genoeg, het peperdure boek. Denk aan de Bach-Bijbel (4800 euro) en het reusachtige kunstboek *Rijks, Masters of the Golden Age* (6150 euro). Of, in de beter betaalbare maar nog steeds prijzige categorie: de Nederlandse vertaling van *De ondergang van het avondland* (89 euro). Daarvan wist uitgeverij Boom een paar duizend exemplaren te verkopen. 'Daar zijn we heel tevreden over', zegt uitgever Niels Cornelissen. 'We maken wel vaker dit soort dure boeken. Als je er echt werk van maakt, zijn ze goed te verkopen. De koper moet het

'We voelen dat zo'n boek meer is dan alleen tekst.'

gevoel hebben dat hij iets van waarde koopt. We organiseerden evenementen rond dit boek, en maakten een website met artikelen erover. De lezer koopt dus eigenlijk meer dan alleen de inhoud van het boek.' Vorm en schoonheid zijn van groot belang voor de waarde van het papieren boek, constateert ook trendwatcher Martine Koelemeijer. 'We selecteren meer dan vroeger. In onze kast zetten we een paar mooie boeken waar we trots op zijn, die iets over ons vertellen. En die mogen wat kosten. Een heel duur boek kan ook een manier zijn om je te onderscheiden, om status aan te tonen. Het boek als beleving.' Er lopen meerdere trends door elkaar die allemaal effect hebben op hoe we met boeken om-

gaan en welke waarde ze voor ons hebben, zegt Lisa Kuitert, hoogleraar Boekwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam. We hechten bijvoorbeeld minder aan bezit dan vroeger. Van bezit naar gebruik, hoor je de laatste jaren geregeld. We kunnen zo'n beetje alle muziek luisteren via Spotify, zonder cd's in huis te hebben. Via Netflix kunnen we tal van films en series tot ons nemen. 'Voor lezen geldt deze trend ook steeds meer', zegt Kuitert. 'Zelfs als we echte lezers zijn, hoeven we niet per se meer een goed gevulde boekenkast. Dat heeft ook met een andere ontwikkeling te maken: er is nu minder duidelijk nog een canon van wat je gelezen en in je kast hoort te hebben. We lezen vooral wat in onze eigen kringen wordt aangeraden.'

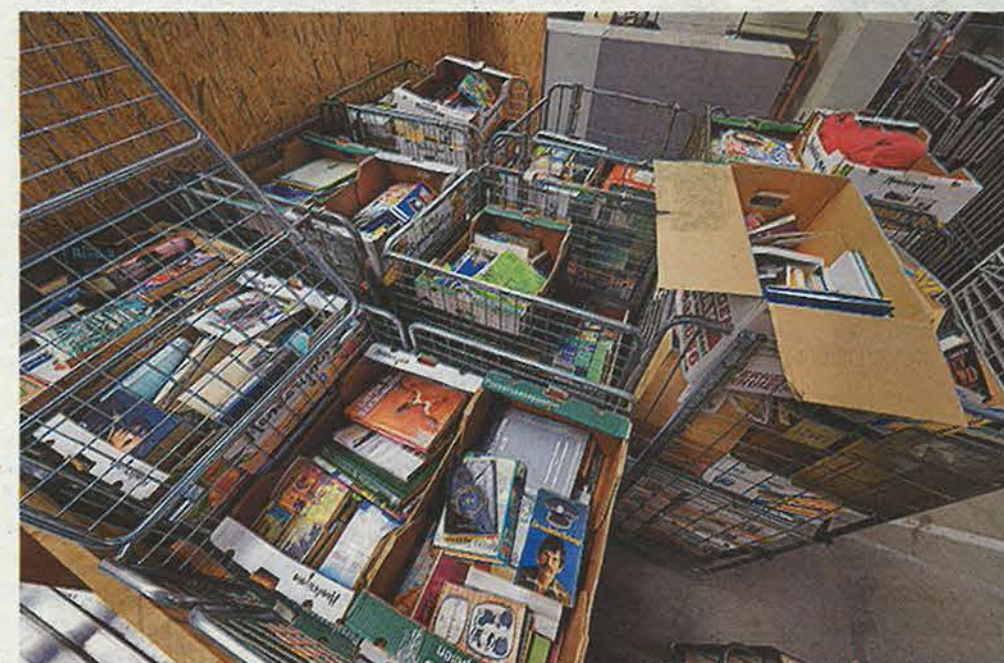
ontlezing

En dan is er nog de ontlezing. Kuitert: 'We lezen nog altijd, maar wel duidelijk minder boeken dan voorheen. Blijkbaar wordt dat steeds meer als een te grote inspanning gezien.' De cijfers bevestigen dat, zegt trendwatcher Koelemeijer. 'In 2014 las de gemiddelde Nederlander nog 7,8 boeken per jaar uit. Nu zitten we op 6,1. Als je daarbij bedenkt dat 21 procent van de Nederlanders helemaal nooit een boek leest, vind ik dat een forse afname.'

We lezen minder boeken en verzamelen minder boeken, maar intussen blijft de verkoop redelijk op peil. De laatste drie jaren toonde de omzet in de boekenbranche telkens een kleine plus, en de gemiddelde boekenprijs steeg licht. Maar als we nog steeds boeken kopen, en ook veel tweedehands, waar laten we ze dan, als we geen volle boekenkast willen? Het antwoord is simpel: we doen boeken veel gemakkelijker dan vroeger weer van de hand. We gooien ze weg, verkopen ze door of brengen ze naar kringloopwinkels. De kringloop Amersfoort-Leusden heeft een enorme boekenafdeling en krijgt naar eigen zeggen wekelijks zo'n duizend boeken binnen. Per jaar worden er meer dan 200.000 boeken voor een habbekrats verkocht. 'Je ziet dat de waarde van een boek snel vermindert. Voor een roman die een paar maanden geleden is verschenen, kun je nu nog maar een paar euro krijgen. Dat doet me wel pijn', zegt Lisa Kuitert. Het heeft volgens haar onder meer te maken met het enorme aanbod tweedehandsboeken, dat ook nog eens heel transparant is geworden – online kun je zo ontdekken welk boek je nog waar kunt krijgen. De laatste jaren zijn tal van initiatieven rond tweedehandsboeken ontstaan, die laten zien dat we boeken steeds makkelijker van de hand doen. Een mooi voorbeeld zijn de duizenden mensen wereldwijd die voor hun huis een *Little Free Library* zijn begonnen: in een kastje delen ze hun boeken met wie maar wil, zodat die een nieuw leven kunnen gaan leiden. Volgens Koelemeijer vormen vooral dertigers en veertigers een lastige categorie voor de boekenbranche. 'Hij zijn druk met werk en kinderen; en in hun vrije tijd met Netflix en hun telefoon. Voor lezen nemen ze weinig tijd. Ze zijn ook niet bezig met verzamelen.' Tot haar eigen verrassing merkt ze dat bij jongeren wel weer de behoefte groeit om bepaalde boekenseries in de eigen kast te hebben. Of, preciezer gesteld: bij de jongeren die boeken lezen. 'Mijn zoon wil de boekenseries die hij erg leuk vindt – *De waanzinnige boomhut*, *Het leven van een loser* – graag hebben, ook al heeft hij ze via de bieb al gelezen. Hij verzamelt papieren boeken, terwijl mijn ouders e-books lezen. Het is voor een bepaalde categorie jongeren een manier

Boeken zoeken bij de kringloop. De tweedehandsboekenmarkt doet de waarde van het boek verminderen.

Wekelijks komen er zo'n duizend boeken binnen bij de kringloopwinkel in Amersfoort.

om verbinding te zoeken, bij een groep te horen. Ze willen contact met andere jongeren die fan zijn van hetzelfde boek, en met de auteur. Voor hen geldt: laat mij je boekenplank zien, en ik vertel je wie je bent.'

tastbaar

Kuitert en Koelemeijer geloven beiden dat het papieren boek toekomst heeft. 'Digitaal lezen, via een e-reader, breekt in Nederland niet echt door', zegt Kuitert. 'Dat blijft vooralsnog een nevenactiviteit. We ervaren toch dat het lezen

van een papieren boek voor extra sensaties zorgt. We vinden het fijn dat het een tastbaar ding is, waarin je kunt bladeren en waaraan je kunt ruiken. Dat je als geheugensteun in de kast kunt zetten, of kunt doorgeven. Dit verklaart ook waarom we voor dure, mooie boeken geld overhebben. We voelen dat zo'n boek meer is dan alleen tekst.' Koelemeijer gelooft dat e-books meer succes kunnen gaan hebben in de toekomst, maar dan moeten ze wel veranderen. 'Jonge lezers multitasken. Ze lezen een fragment en zijn dan weer met hun telefoon bezig, aan het appen of ga-

men. Als je die beleving in een e-book kunt verwerken, valt er veel te winnen. Het papieren boek is dan een aantrekkelijk alternatief voor wie juist digitaal wil afkicken.' Feit is wel dat veel mensen, maar ook bedrijven en bibliotheken, de afgelopen jaren veel papieren boeken de deur uit hebben gedaan. Kuitert volgt die ontwikkeling kritisch. Ze strijdt in *Het boek en het badwater* voor het behoud van het papieren boek. 'Ik begrijp dat bibliotheken digitaliseren, maar van elk boek zou toch zeker één exemplaar bewaard moeten worden. Dat is de oerversie. *De nachtwacht* kun

je ook digitaal bekijken, maar het origineel gooi je niet weg.' Gevangenisbibliotheken zijn sinds 2017 ook overgestapt op een digitaal systeem. Gevangenen kunnen alleen nog e-books lezen, mits ze een e-reader hebben. 'Schandelijk', vindt Kuitert. 'Uit onderzoeken is gebleken dat het lezen van papier echt voor een andere leeservaring zorgt. Het verhaal komt dieper binnen, we kunnen beter meeleven met de personages. Dat is toch wat je wilt, zeker bij gevangenen.' Kuitert betreurt het dat het papieren boek geleidelijk uit het openbare leven verdwijnt. 'Daardoor gaan mensen

denken dat het iets van vroeger is, terwijl er nog een grote, maar stille groep is die graag van papier leest.' Dat het papieren boek niet helemaal uit ons blikveld verdwijnt, is ook voor een ander aspect belangrijk: voor de verleiding van lezers. Vooralsnog zijn Nederlandse boekhandels daar goed in, vindt retailspecialist Paul Moers. 'Veel boekhandels bevinden zich op A-locaties. Denk aan de AKO's op stations. Je loopt erlangs en ziet iets moois liggen, ook al dacht je helemaal niet aan het kopen van een boek. Dat kan een boek met je doen. Nee, de boekenmarkt is absoluut niet dood.'